

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Christen en Openbaar M. O.

Eenigen tijd geleden schreef ik hier eens over de vraag of iemand, die zelf voorstander is van Christelijk onderwijs, een betrekking zou mogen zoeken bij het openbaar Middelbaar onderwijs. Mijn oordeel was, dat dat wel kon.

Sindsdien kwam dezelfde persoon, die mij eerst daarover schreef, daar nog eens op terug.

Vooraf een gesprek met een iemand, die zelf een aanhanger van het „openbaar” onderwijs was, had hem vrij wat onzeker gemaakt bij het bepalen van zijn houding tegenover dit vraagstuk.

Omdat het een zaak geldt, die voor onderscheidene menschen tegenwoordig moeilijkheden oplevert, wil ik er nog wel eens iets over zeggen.

Voorop sta natuurlijk, dat ik er niet aan denk om Christelijk en openbaar onderwijs gelijk te schatten, in den Barthiaanschen zin van het: „het is toch allemaal niks”.

Christelijk onderwijs, er mogen dan nog zooveel gebreken aan kleven, is inderdaad een zaak van gehoorzaamheid, van de volbrenging van Gods gebod, een verwerkelijking van Zijn ordinantiën.

Niemand mag daarom zeggen: „het is mij precies hetzelfde welk onderwijs ik dien”; of: „ik geef de voorkeur aan het dienen van het openbaar onderwijs”.

Ideaal moet blijven: „het Christelijk onderwijs te dienen”.

De vraag is alleen deze: „als nu dat Christelijk onderwijs mij geen plaats biedt, mag ik dan een plaats zoeken op de openbare Middelbare school”.

Het komt mij nog voor, dat dit mag.

Als men maar zich zijn beginsel niet schaamt en, zoowel in den omgang met de leeraren, als in zijn onderwijs, voor zijn overtuiging uitkomt.

Vergis ik mij niet, dan kan dat bij het Middelbaar Onderwijs heel goed.

Ik zou niet weten waarom iemand b.v. wel blijk zou mogen geven van zijn „geloof” in de evolutieleer en niet van zijn geloof in de schepping; waarom iemand wel blijk zou mogen geven van zijn overtuiging, dat toeval of noodlot de geschiedenis maken en niet van zijn geloof in de regeering van een Voorzienig God.

Als ik dus maar in mijn dienen van het openbaar Onderwijs geen dingen doe, die of positief of negatief de waarheid Gods geweld aandoen, dan mag ik dat onderwijs dienen.

Maar nu de quaestie, waarover het in den laatsten brief ging.

De vraag werd daar gesteld of het eigenlijk wel fair was om als voorstander van het Christelijk onderwijs het openbaar onderwijs te dienen.

Daar was iemand, die dat vergeleken had met de cellenbouw van het communisme.

Natuurlijk is dat dwaasheid.

De cellenbouw bedoelt stiekum, verkapt, als communist in een bepaalden kring in te dringen, heimelijk zijn omgeving te besmetten, om, als de besmetting ver genoeg is voortgeschreden, de zaak die men diende, in elkander te doen storten.

Maar zoo doet toch de voorstander van Christelijk onderwijs niet, die het openbaar onderwijs dient.

In de eerste plaats zal hij voor zijn overtuiging vrij en frank uitkomen.

In de tweede plaats, wat zal zijn propaganda uitwerken?

In het algemeen zal hij de zaak van het openbaar onderwijs afbreuk doen en de gedachte van Christelijk onderwijs sterken; maar dat is geheel iets anders, dan wat de communist doet, die een bepaald bedrijf innerlijk uitholt en aan den ondergang prijsgeeft.

De bepaalde, openbare onderwijsinrichting, die een voorstander van het Christelijk onderwijs dient, zou niet te gronde gaan, al zouden alle leeraren van die inrichting voor zijn inzichten gewonnen worden. Op zijn hoogst zou dat geven eenige wisseling van onderwijskrachten, maar de school zelf zou er niet door geschaad zijn.

Gij zoudt het kunnen vergelijken met wat een man doet, die, zelf voorstander van coöperatieve winkels, zoolang de coöperatie hem geen plaats biedt, zijn brood verdient in een particulier bedrijf en ondertusschen openlijk propaganda maakt voor de coöperatiegedachte.

Dat zal niemand toch unfair kunnen noemen.

Als dat unfair was, zou het onmogelijk zijn in een bepaalden maatschappijvorm, waarin men leeft en werkt en zijn brood verdient, ooit propaganda te maken voor een anderen vorm van samenleving.

Hoe dwaas een dergelijke gedachte is gevoelt men terstond, wanneer men zich de zaak eens aldus voorstelt.

Stel, op een gegeven oogenblik zou er nog geen enkele inrichting voor Christelijk M.O. zijn.

Zouden dan alle menschen, die voorstanders waren van Christelijk onderwijs, buitengesloten

moeten worden van het „openbare” onderwijs? Dan zou immers nooit iemand van die overtuiging kunnen studeeren in eenig vak voor M.O. b.v. wis- en natuurkunde, of wat het Gymnasiaal onderwijs aangaat, Latijn en Grieksch.

Maar dan zou daarmee ook de opkomst van het Christelijk onderwijs onmogelijk zijn gemaakt. Want het zou nooit de mannen krijgen, die het zouden kunnen dienen.

Bovendien lijkt het mij toe, dat heel de rede- neering: „het is niet fair”, de zaak verkeerd stelt.

Men spreekt over: „het openbaar onderwijs” als een soort levende grootheid.

Maar dat is niet juist. Het „openbaar onderwijs” is een abstractie.

De overheid geeft op haar inrichtingen neutraal onderwijs. Nu geef ik de voorkeur aan scholen, waar men Christelijk onderwijs geeft. Maar waarom zou ik, zoolang er op zulke scholen geen plaats voor mij is, de overheid niet mogen dienen op haar scholen, als het werken dáár mij niet dwingt tot dingen die tegen Gods Woord en mijn consciëntie ingaan?

Als het door mijn propaganda gelukte tenslotte alle openbare inrichtingen plaats te doen maken voor Christelijke, wel, dan had ik daardoor de overheid, die ik gediend had, niet het minste kwaad gedaan, ik had alléén bewerkt, dat haar geld anders (en naar mijn overtuiging beter) besteed werd.

Het openbaar onderwijs is niet een „iemand”, aan wien ik verplichtingen zou kunnen hebben of tegenover wien ik mij zou kunnen misgaan.

Een voorstander van het openbaar onderwijs, die het mij kwalijk zou nemen, dat ik als voorstander van het Christelijk onderwijs, bij het openbaar onderwijs ging solliciteeren, zou mij daarvoor willen ontzeggen een recht, dat ik, als burger van denzelfden staat, met hem bezit.

Nog eens, als iemand zich maar gedraagt naar zijn overtuiging, naar Gods Woord, zie ik er geen bezwaar in, dat hij dient het openbare onderwijs of dat hij daar welbewust een betrekking zoekt.

Natuurlijk, als het zonde was in zichzelf, zou de broodvraag iemand er nooit toe mogen brengen, in die richting te gaan.

Dan zou het gelden: „Werpt al uw bekommernissen op Hem, want Hij zorgt voor U”; en zouden wij stil moeten wachten op Gods tijd.

Maar als de zaak in zichzelf niet zondig is, dan mag zeker de begeerte om een plaats in de maatschappij te hebben en iets te kunnen doen, het ons in die richting doen zoeken.

D. v. D.

III ZIELKUNDE III

De Philosophie bij het Creatianisme.

III.

In de Heilige Schrift wordt God de kunstenaar en bouwmeester genoemd van het nieuwe Jerusalem. Ook van den individueelen mensch is God degene die het levensplan uitdenkt en het schept, want wij zijn Gods maaksel. Ons leven, als een globaal werk beschouwd, is het eerst aanwezig in het goddelijk denken. Gods denken is boven-tijdelijk bekend. Onze verhouding tot God is dus bepaald, eer de Heilige Geest ons in den tijd het leven laat beginnen. Hij is daarbij niet afhankelijk van het materiaal, dat het levende zaad Hem biedt. Alle dingen zijn gemaakt door het woord Gods en Zijn werk voert de Heilige Geest uit. Toch wil Hij Zich bij het formeeren van ons leven bedienen van tweede oorzaken. Uit één bloed is het gansche geslacht der menschen gemaakt. Daaruit bouwt Hij ons lichaam op door ons organen te verschaffen voor de lagere en hoogere functies. Ook ontvangen de ouders een kind naar hun beeld. De auteur laat daarom alle functies wortelen in een persoonskern, zoodat daarvan kunnen uitgaan normatieve functies, belevingen van dingen en het werken aan een levensplan. Bij dezen opbouw betracht Hij beide rhythmus en variatie, waardoor soortelijke, geslachtelijke en individueele eigenschappen ontstaan. Dit is o.i. de grond van de erfelijke eigenschappen.

Voorts brengt het bestek mee de disharmonie als gevolg van de erfzonde, waardoor belevingen en gedrag spontaan de richting ten kwade volgen. De erfelijke eigenschappen moeten dus niet in het zaad noch in den psychischen aanleg opzichzelf worden gezocht, maar in het bestek van het globale leven, dat Gods Geest uitvoert. Zoo leert de Heilige Schrift ons te beginnen bij den raad Gods.

Laten wij thans nagaan of deze opvatting in strijd komt met de ons bekende gegevens van de erfelijkheid van geestelijke eigenschappen.

Prof. A. G. Honig wijst allereerst op den lichaamsbouw of bepaalde deelen van het lichaam. Hoewel hij hierop niet ingaat, wijst hij hiermede op een onderdeel van de erfelijkheidsleer, dat thans zeer de aandacht trekt.

heeft.¹²⁾ Die gedeelten zijn wel de meest indrukwekkende uit het geheele boek, zij toonen onweerlegbaar aan, dat die verheerlijking de verwerping van elke norm tengevolge heeft, die niet uit het natuurlijke leven zelf is voortgekomen.

„Was het de filosofie die voorafgaande en de samenleving die volgde?”, vraagt Prof. Huizinga.

„Of moeten wij de stelling omkeeren en getuigen: „de filosofie heeft hier gedanst naar de pijpen van het leven”? Wisselwerking is hier ongetwijfeld aanwezig. Een samenleving, die zich economisch en cultureel bewust isoleert, is toegankelijk voor een leer, die de elgen daden van het oogenblik verheft tot een richtsnoer voor het leven. De literatuur van die groepen, welke heden strijden voor een samenleving van een bepaalde sociale of biologische structuur, bevestigt de juistheid der gegeven diagnose. Zoo lezen we in de „Mythus van de 20ste eeuw”, dat goed is wat het volk sterkt en de belangen der natie bevordert, en dat kwaad is wat het volk zwakker maakt en het in zijn ontplooiing belemmert. Goed beteekent zooveel als ras-echt en boos zooveel als vijandig tegenover het ras: de politiek heeft tot plicht om slechts zulke wetten uit te vaardigen, die in sociaal, ethisch en religieus opzicht de hoogste waarden van het volk dienen.

Hier voelen we wel zeer sterk dat „de nieuwe wil tot verheerlijking van bestaan en leven boven kennen en oordeelen op een bodem van ethische ontreddering van den geest valt.” „Het is”, zegt Prof. Huizinga, „van het allergrootste gewicht, goed waar te nemen hoe die wil wordt gemotiveerd en waarop hij gericht is. Maar wat blijft er als algemeen richtend moment over, wanneer dit niet meer kan zijn noch een transcendentiaal geloof, op een bovenaardsch en overdoodsch heil gericht, noch de waarheid zoekende gedachte, noch een algemeen menschelijke, als gesloten stelsel erkende moraal die waarden als gerechtigheid en barmhartigheid omvat? Het antwoord is telkens weer: het kan alleen het leven zelf zijn, het blinde ondoorzichtige leven, object en richtsnoer tegelijk. De verzaking van de geestelijke grondslagen, die het nieuwe standpunt meebrengt, gaat veel verder dan de dragers zich zelf bewust zijn.”

Wie kennis begeert, is volgens den hoogleraar bereid om zich te onderwerpen aan een wet, die boven hem staat. Hij zoekt de waarheid.

We zouden dat niet gaarne van elk zoeken naar kennis zeggen. „Wandelen in de waarheid”, doet slechts hij die God wil leeren kennen uit Zijn Woord. Maar wien zelfs de wil om te leeren kennen ontbreekt, wie het kennis-ideaal verzaakt, veracht de wet van God geheel. Hij geeft zich over aan een cultus van het leven, aan den dienst van den door hem vereerden levensvorm. Zijn vijand is al wie en wat in zijn oogen dien levensvorm schade doet en verdient daarom den dood: de mensch maakt zich tot rechter over zijn en niet-zijn.

Van de inhoudsbepaling van de begrippen goed en kwaad, zooals we die in de „Mythus” hebben leeren kennen, geldt wat Professor Huizinga opmerkt aan het adres van een auteur, die het den mensch veroorlooft zich aan zijn natuurlijke boosheid toe te geven: „Ziehier een volstrekt zinledige bepaling van het kwaad.”

„Waartoe”, roept de hoogleraar uit, „maken de belijders der levensphilosophie het zich lastig met christelijke termen? Hadden deze voor hen eenigen zin, zij zouden reeds lang hebben ingezien, dat de leer van een zelfstandig politisch leven, dat zich voltrekt in de tegenstelling vriend—vijand, een afval van den geest beduidt, ver voorbij de steer van een naïef animalisme, in een satanisme, dat kwaad tot richtsnoer en vuurbaken verheft”.

Dat is een aangrijpende, huiveringwekkende karakteristiek van het geestelijk leven van dezen tijd. Er wordt voor onze oogen een gordijn weggeschoven; wij zien een rampzalige wereld die de boosheid vurig dient, en die zich snel naar den ondergang beweegt.

A. B. I. B.

8) We moeten met dit oordeel zeer voorzichtig zijn. Het leidt licht tot scepticisme. Het geloof „dat zich streng beproeft”, aarzelt niet.

9) Bekend is zijn uitspraak: „Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point”.

10) Zie: „De Noodzakelijkheid eener Chr. logica” van Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven (pg. 86).

11) Met het „hoben-redelijke” wordt hier natuurlijk niet bedoeld de „intuïtie” e.d. We zouden hier zeggen: ten gunste van het inzicht dat door het geloof wordt verkregen.

12) Max Scheler (†) klaagt in zijn „Ethiek”, dat de uitspraak: „de existentie van een positieve waarde is zelf een positieve waarde” (door hem, in navolging van Brentano, een axioma der waarde-leer genoemd), veranderd wordt in het z.l. fontieve oordeel, dat elke existentie zelf reeds een positieve waarde is (pg. 88, aant. 2). Maar: indertijd het niet tot zulk een „Umdeutung” komen? Overal in de weg voorbereid, die naar de huidige geestelijke ellende voerde.

13) Ook Pfarrer Homann verwijt in zijn: „Der Mythos und das Evangelium” aan Rosenberg en de zijnen het gebruik van „Christelijke termen”. Dat gebruik beteekent een „inflatie van de woorden”; het moet „noodzakelijk tot een verwarring der begrippen en daarna tot een verwoesting en vernietiging van de Christelijke Gods-gedachte en den Chr. Godsdienst uitgroeien” (pg. 117).

e verzaking van... is een groot... geestelijk leven... Ook Prof. Huizinga... dat hij met... ter wel naar hem... te”, zoo lezen wij... vermogen, bedert... het duidt wel op... ur. Wie echter... deze symptomen... ren, vergist zich... ige tegenwerping... wanen van een... len niet dat be... verheven om te... el is niet denken... zie hier het con... isis: het conflict... r dit conflict kan... menschheid zich... te ontreddering... zen arbeid kan... n haar te weer... nadruk leggen... als de eenzijdige... functie van de... an de breuk met... ondermijning van... den mensch... dders in zijn in... s Tijds”, „inder... uitga van mijzelf... vorm; dan wel... evend en in ver... wereld, en den... zoowel mij als de... izen tijd is”, gaat... er, „dat hij de... e wereld, zooals... ft van God. Da... ar door Hoogere... wereld tenslotte... en begrippen... bestel en gezag... ons mensch-zijn... ontvangen hebt?... n bij het denken... over de lotsbe... die met deze... de werkelijkheid... ven en in het... linge waardeering... en van de ratio... van het moderne... n ons schenken... n van Prof. Huizinga... ge conflict van... conflict volge... heid van onze... oegste dagen der... telijkheid die we... de middelen van... den moderneren... haar richting op... f in nihilisme of... che leven”. Zij... den wetens... ze wending van... s, dat het geval... Huizinga verder... kennisideaal... telijk, een histo... te vinden. Een... ktisch anti-intel... woordig belev... de geschiedenis... zijn zonder twi... van het denken... te vor doorge... en werd afgele... wil. Maar waar... al. Beschavingen... sten zin hebben... akt, zijn mij niet... omingen aan het... eentrouw hebben... t gunste van het... r, die heden den... af van de rede... zelf”, (dat is dus... kelijke deel der... het benede... icten. Zij opleert... die gericht is op... voor den wil tot... voor „bloed en... n en geest”.... aakt de schrijver... nde gevolgen de... eigen bestaan